

ZRÍNYI MIKLÓS NEMZETVÉDELMI EGYETEM
Doktori Tanácsa

VARGA IMRE mérnök polgári védelmi alezredes

*A veszélyes anyagokkal kapcsolatos
súlyos balesetek elleni megelőzési és védekezési tevékenység rendszere*

című doktori (PhD) értekezésének szerzői ismertetése és hivatalos bírálatai

**ZRÍNYI MIKLÓS NEMZETVÉDELMI EGYETEM
Katonai Műszaki Doktori Iskola**

Varga Imre mérnök polgári védelmi alezredes

**A VESZÉLYES ANYAGOKKAL KAPCSOLATOS
SÚLYOS BALESETEK ELLENI MEGELŐZÉSI ÉS VÉDEKEZÉSI
TEVÉKENYSÉG RENDSZERE**

című doktori (PhD) értekezésének szerzői ismertetése és hivatalos bírálatai

Témavezető:

Dr. Halász László, DSc.
egyetemi tanár

BUDAPEST, 2005

A tudományos probléma megfogalmazása

A Magyar Köztársaság uniós csatlakozásának egyik elengedhetetlen feltételeként jelentkezett a Seveso II. EU Irányelv bevezetése, az abban foglaltak beépítése mind a magyar államigazgatási eljárásrendbe, mind az ipari biztonság rendszerébe, amelyhez integrált módon illeszkednie kell a katasztrófa elhárítás komplex megelőzési, védekezési és helyreállítási struktúrájának.

Ennek megfelelően olyan megoldásokat kell keresni, a meglévő katasztrófavédelmi, tűzvédelmi, polgári védelmi eljárások módszertanának újragondolásával, amelyek alkalmazásával a kialakításra kerülő hazai rendszer képessé válik a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni megelőzési és védekezési tevékenység megbízható végrehajtására és ezek közelítenek a kapcsolódó uniós tagországi gyakorlathoz.

Célkitűzések

1. Tanulmányozni és elemezni az EU tagországoknak az ipari balesetek megelőzése és kezelése során alkalmazott eljárásait, ennek eredményeként megfogalmazni a hazai adaptációra javasolt megoldásokat.
2. Megvizsgálni a Seveso II. EU Irányelv hazai bevezetésével kapcsolatos munka különböző fázisait, rendszerbe foglalni a súlyos ipari balesetek elleni megelőzési és védekezési tevékenységet, javaslatokat tenni a jövőbeni végrehajtás optimalizálása érdekében.
3. Elemezni a Helsinki Egyezményvel összefüggő komplex feladatrendszert, javaslatot tenni az Egyezményvel összefüggő fejlesztés lehetséges szakterületeire;
4. Feltárni a külső és belső védelmi tervek összhangját a súlyos ipari balesetek elleni védekezés komplex rendszerének elemzése során, ezzel összefüggésben vizsgálni a kapcsolódó lakosságvédelmi és mentésszervezési feladatok újragondolt lehetőségeit, javaslatot tenni újszerű EU konform megoldásokra.

Kutatási módszerek

Célkitűzéseimet a kapcsolódó szakirodalom és más dokumentumok feldolgozásával, ezek analizálásával és szintézisével, az indukció és dedukció módszereinek alkalmazásával törekedtem elérni.

Kutatásaimat a valós problémák feltárására, az ezekre válaszként adandó újszerű, egyéni megoldások kidolgozására koncentráltam, melynek során széleskörűen támaszkodtam saját gyakorlati tapasztalataimra.

Elvégzett vizsgálatok

Értekezésemben alapvetően a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni megelőzési és védekezési tevékenység szabályozásának rendszerével, a kapcsolódó lakosságvédelmi intézkedések és újszerű eljárások rendszerbefoglalásával, az ipari balesetek országhatáron túli hatásairól szóló ENSZ/EGB (Helsinki) Egyezmény és a Seveso II. EU Irányelv végrehajtásának egyes közös aspektusaival foglalkoztam.

Vizsgálataimat a felső küszöbértékű üzemekre szűkítettem, mivel a kapcsolódó jogszabályokban itt jelennek meg azok a kötelezettségek, amelyek megítélésem szerint részben átrajzolják a hazai lakosságvédelem térképét.

Értekezésemet egy hosszú folyamat lezárására, a Seveso II. EU Irányelvvel összefüggő feladatrendszer összegzésére is szántam, rendszerbe foglalva az ahhoz kapcsolódó szerteágazó tevékenységet, melyben a kezdetektől fogva tevőlegesen részt is vettem.

Célkitűzéseimmal összhangban, doktori értekezésemben megelőzési és veszélyhelyzet kezelési blokkban - két fejezetre osztva - tárgyaltam a kutatott és elemzett témákat.

Az 1. fejezetben vizsgáltam az EU tagországok Seveso intézményrendszerének működését, a Helsinki Egyezményhez kapcsolódó komplex feladatokat, ennek alapján következtetéseket vontam le a súlyos balesetek elleni nemzetközi hatósági fórum - rendszer működtetésével és fejlesztésével összefüggésben.

A 2. fejezetben elemeztem a súlyos ipari balesetek elleni megelőzési tevékenység szabályozását a Magyar Köztársaságban, a Seveso II. EU Irányelv és a Helsinki Egyezmény hazai bevezetésének tapasztalatait, ezeket összegezve és értékelve javaslatokat tettem a jelenlegi működési modell korszerűsítését érintően.

A 3. fejezetben megvizsgáltam a súlyos ipari balesetek elleni védekezési tevékenység hazai szervezeti struktúráját, elemeztem a külső védelmi tervezési feladatokat, rámutattam a külső és belső védelmi tervek egymásra épülésének fontosságára, javaslatokat tettem ezek összehangolására.

A 4. fejezetben vizsgáltam a súlyos ipari balesetek elleni védekezéshez kapcsolódó főbb lakosságvédelmi és mentési feladatokat, a kárelhárítás szervezeti és technikai rendszerét, javaslatokat tettem – összhangban az EU tagállami gyakorlatra - a kapcsolódó tevékenység jogi-, szervezeti- és anyagi-technikai fejlesztésének jövőbeni irányaira.

Összegzett következtetések

A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni megelőzési tevékenység vonatkozásában

1. A katasztrófavédelmi komplex tevékenység stratégiai megközelítését tekintve alapelveként rögzíthető, hogy a megelőzés, beavatkozás és helyreállítás rendszerszemléletű megközelítését és egymásra épülését tekintve a prevenció élvez prioritást.
2. Összhangban egyes meghatározó EU tagországok implementációs gyakorlatával elmondható, hogy az Irányelv bevezetése során közel ideális választás volt a hatósági jogkört a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatósághoz telepíteni. Ez azt jelenti, hogy a megelőzési, hatósági felelősség egybeesik az effektív veszélyhelyzeti beavatkozás állami kompetenciájával, tehát a súlyos ipari balesetekkel összefüggő komplex tevékenység jelentős része egy kézben összpontosul.
3. A Seveso II. EU Irányelv módosításával összefüggésben, széles körben mintegy 20%-kal növekedhet a veszélyes ipari üzemek eddigi száma. Ennek megfelelően egyes üzemek a szigorúbb kötelezettségeket jelentő felső küszöbértékűvé válhatnak, ezzel számottevően megnövekedhetnek az üzemeltetők adminisztrációs és pénzügyi terhei.
4. A Helsinkai Egyezmény tekintetében elmondható, hogy további fejlesztési lehetőségek rejlenek a két-, illetve többoldalú kapcsolatok hatékonyságának növelésében, a kölcsönös tájékoztatás, a riasztás-értesítés operativitásának fokozásában, a közös veszély-elhárítási gyakorlatok szervezésében, a védelmi tervek összehangolásában.

-
5. A cianid- és nehézfém-szennyezés fokozottan ráirányította a nemzetközi figyelmet a határon áttérjedő környezeti hatások megelőzéséért és a bekövetkezett károkért való felelősség kérdéseire is, ezen belül a megfelelő jogi háttér kialakításának szükségességére, a jogérvényesítés hatékonyságának fokozására.
 6. A Seveso II. Irányelv bevezetésének eddigi tapasztalatai azt mutatják, hogy az üzemek egy része a szabályozás hatályosítása helyett logisztikai megoldások felé orientálódott, amellyel más típusú mobil veszélyeztetettséget idézett elő.
 7. A hazai uniós közigazgatási elképzelések tükrében nem célszerű a jelentős intézmény- és humán fejlesztést követelő első fokú jogkörök alsóbb szintre telepítése.

A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezési tevékenység vonatkozásában

1. A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezési tevékenység irányítási modelljének vizsgálata során megállapítható, figyelemmel a KKB működésére, hogy az Ipari Védekezési Munkabizottság - ezen belül a Seveso üzemekkel összefüggő komplex védekezési rendszer működtetése - áttelepítése a Belügyminisztérium kompetenciájába indokolt és célszerű.
2. A lakosság és a környezet védelme elsődlegesen a külső védelmi tervben létrehozásra kerülő intézkedés rendszeren keresztül valósul meg.
3. A biztonsági jelentések végleges kialakítása után – majd ezt követően a biztonsági jelentés időszakos felülvizsgálatait követően szükségessé válik a külső védelmi tervek pontosítása, esetleges átdolgozása, ennek megfelelően újra kell gondolni a tervekben előzetesen meghatározott lakosságvédelmi intézkedéseket.
4. A külső és belső védelmi tervek összhangja elengedhetetlen feltétele a súlyos ipari balesetek elleni védekezés komplex rendszerének, szükségessé egy együttműködési modell létrehozása, amely összekapcsolja az üzemi riasztási szintekhez kapcsolódó tevékenységet és a külső védelmi tervben meghatározott lakosságvédelmi intézkedéseket.
5. A veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezési tevékenység során is alapelveként szükséges kezelni, hogy a bekövetkezett eseményekkel a lehető legalacsonyabb szinten kell elkezdni foglalkozni és amennyiben egy védelmi szint humán-, anyagi-technikai forrásai már nem elegendők, abban az esetben egy következő magasabb szint feltételrendszere kell, hogy belépjen a védekezésbe.

6. Országos szinten ki kell alakítani - összhangban a nyugat-európai gyakorlattal - egy központilag vezérelhető szirénarendszert, amelyet a veszélyes ipari üzemek esetében úgy célszerű kialakítani, hogy az alkalmas legyen bármely típusú és rendszerű monitoring hálózattal történő együttműködésre.
7. A kitelepítés alapvetően nem tervezhető és a kimenekítés is csak abban az esetben hajtható végre, ha elegendő idő áll rendelkezésre. Összhangban az EU országok gyakorlatával a veszélyes ipari üzemből bekövetkezett katasztrófa esetén a létesítmény közvetlen környezetében élő lakosság elsődleges védelme - toxikus anyag kiáramlása esetén - elzárkóztatással valósul meg. A jövőben, a hazai gyakorlatban is ez a módszer preferálható, amely átrajzolhatja mind a kapcsolódó jogszabályi térképet, mind a lakosságvédelmi intézkedések szakmai és védelmi technikai megalapozását.
8. Összhangban az uniós gyakorlattal, az egyéni védőeszköz (menekülő kámsza) alapvetően az érintett lakosságnak a szennyezett területről való kimenekítés eszközeként használható.
9. Egyetértve a jelenlegi hivatalos szakmai körök azon véleményével, hogy hazánkban rövidtávon nem célszerű mechanikusan az EU gyakorlatot követni az egyéni védőeszközök negligálása tekintetében, azaz a meglévő védőeszköz ellátási renddel való teljes szakítás ne történjen meg, ezáltal az átmeneti időszakban a lakosság biztonságérzete ne csökkenjen.
10. A mentés szervezeti kereteit vizsgálva megállapítható - összhangban egyes északi EU tagország gyakorlatával - hogy az önkormányzati társuláson alapuló mentőállomás egy köztes és takarékos megoldás lehet a helyi és regionális veszélyhelyzet kezelési szintek között.
11. A súlyos ipari balesetek elhárításának, a potenciális károk mérséklésének legfontosabb kulcsszereplője a tűzoltóság, mint elsődleges beavatkozó. A vegyi felderítés és megbízható adatszolgáltatás szempontjából a Veszélyhelyzeti Felderítő Csoportok szerepe meghatározó. Ezen szervezetek a jelenleg meglévő erőikkel és eszközeikkel alapvetően képesek a kapcsolódó tűzoltási és felderítési feladataik ellátására, azonban a közeljövőben szükségessé válik ezek eszközállományának célirányos fejlesztése, valamint állományuk megfelelő felkészítése az ipari balesetekre történő operatívabb és hatékonyabb reagálás érdekében.

Új tudományos eredmények

1. **Saját külföldi és hazai tapasztalataim alapján egységes rendszerbe foglaltam a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni megelőzési és védekezési tevékenységet, majd rámutatva az Irányelv bevezetése során jelentkező problémákra és ezek jövőbeni hatásaira, ennek a módosítása következtében jelentkező új helyzetre, konkrét ajánlásokat dolgoztam ki a vázolt hatósági engedélyezési- és felügyeleti tevékenységek optimalizálására.**
2. **Bizonyítva a külső védelmi tervezési és a belső védelmi tervezési feladatok közötti együttműködési modell szükségességét – gyakorlati tapasztalataim és szakmai vizsgálataim alapján – kialakítottam a külső védelmi tervek korszerűsítésének konkrét irányelveit.**
3. **Elsőként tettem tényleges ajánlásokat – összhangban az uniós gyakorlattal - súlyos ipari balesetek elleni védekezéshez kapcsolódó egyes lakosságvédelmi feladatok hatékony végrehajtására, a gyakorlatban is megvalósítható műszaki megoldásokra.**
4. A súlyos ipari balesetek és hatásaik elleni védekezés mentésszervezési oldalát vizsgálva, **rámutattam a mentési rendszer EU konform átalakítására, az operatívabb és hatékonyabb beavatkozás érdekében konkrét ajánlásokat tettem a rendszer működtetésében résztvevő szervezetek erőinek és eszközeinek fejlesztésére.**

Az értekezés ajánlásai

1. Az értekezésem segédletként, megfelelő szerkesztési módosítások elvégzését követően felhasználható elsősorban a hivatásos katasztrófavédelem, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, a Rendőrtiszti Főiskola oktatási rendszerében.
2. Az értekezésem felhasználható - az egyes tantárgyak keretén belül - a különböző a Seveso II. EU Irányelvvel is foglalkozó nem védelmi és rendvédelmi tanintézmények oktatásában.
3. A dolgozatomban megfogalmazottak alapul szolgálhatnak:
 - A súlyos ipari balesetek elleni védekezési tevékenység lakosságvédelmi feladatainak stratégiai megalapozásához és részletes kimunkálásához;

-
- A külső védelmi tervek folyamatos korszerűsítési feladatainak elvégzéséhez, ezen belül is a belső védelmi tervekkel való harmonizáció végrehajtásához;
 - A súlyos ipari balesetek elleni védekezési tevékenységben résztvevő szervezetek korszerűsítési és fejlesztési irányainak meghatározásához, azok gyakorlati megvalósításához;
 - A súlyos ipari balesetek mérséklését szolgáló technikai megoldások tervezéséhez és végrehajtásához;
 - A lakosság felkészítésének elméleti és gyakorlati megalapozásához.
4. Értekezésem alapját képezheti több jogszabály módosításának, illetve új belső szabályzó kidolgozásának.
 5. Értekezésem hozzájárulhat a súlyos ipari balesetek megelőzését és elhárítását szolgáló célkitűzések prioritásának meghatározásaiban és a fejlesztendő területek közötti helyes arányok kialakításában.

Saját publikációk jegyzéke

1. Varga Imre: Összekötő tiszt voltam Prágában, Magyar Polgári Védelem, XXXIX. Évfolyam 5. szám (12.-13. oldal).
2. Varga Imre: Polgári védelemi tervezés az Olasz Köztársaságban, Magyar Polgári Védelem, XLI. évfolyam 6. szám (8. oldal).
3. Varga Imre: A védelmi tervezés jelenlegi helyzete és a jövőbeni főbb feladatok irányai az 1999. évi LXXIV. törvény tükrében Magyar Polgári Védelem, XLII. évfolyam 4. szám (11.-12. oldal).
4. Varga Imre: Katasztrófavédelem, A Munkaadó lapja, VII. évfolyam, 2000. 8. szám (24.-28. oldal).
5. Varga Imre: Az ipari balesetek elhárítása. A Munkaadó lapja, VII. évfolyam, 2000. 12. szám (52.-54. oldal).
6. „Módszertani útmutató” a SEVESO II. Irányelv hazai bevezetésének segítése érdekében (társszerző). Kiadásra került a hivatásos katasztrófavédelmi területi és helyi szervek részére, BM OKF belső szakmai kiadvány, 2001. június, társszerző.
7. Varga Imre: A választott téma bemutatása – „Doktoranduszok és azok kutatási témái”, ZMNE honlap.(http://www.zmne.hu/tudtev_uj/doktorand/vargaimi.htm)
8. A SEVESO II. EU Irányelv magyarországi bevezetésének helyzete, jelenlegi és jövőbeni feladatai, ZMNE Doktoranduszi konferencia kiadványa, Budapest 2001. november.
9. Varga Imre– Cseh Gábor: A súlyos ipari baleseti veszélyek egységes szabályozásának kialakítása, a megelőzés és a védelem követelményeinek tükrében, Doktoranduszok a tudomány szolgálatában, Katasztrófavédelmi Magiszter Könyvek - BM OKF kiadvány (137.-158. oldal), ISBN: 1587-7663.
10. Angol nyelvű előadás megtartása a „FÁTRA 2001.” nemzetközi munkaműhely és gyakorlat keretében Pozsonyban” Comparison of regulations for external protection plans set out in the SEVESO II. EU Directive with the current domestic protection planning structure and Helsinki Convention” (A hazai veszélyelhárítási tervek kapcsolódása a

- SEVESO II. Irányelvben előírt külső védelmi tervekkel és a Helsinki Egyezménytel) címmel – amely megjelent „CD”-n a Szlovák Köztársaságban, ISBN: 80-89051-00-6.
11. Varga Imre: A SEVESO II. EU Irányelv hazai bevezetése, Kard és Toll, Válogatás a hadtudomány doktoranduszainak tanulmányaiból, 2002/1. (122.-129. oldal), ISBN: 963 7037 51 9
 12. Bakondi György – Tatár Attila – Varga Imre: Az EU Irányelvek magyarországi alkalmazása, Veszélyes anyagok – veszélyes létesítmények – Európai Tükör, 2001 VI. évfolyam 5.szám, (111.-117. oldal), ISSN 1416-4831.
 13. Varga Imre: A katasztrófavédelem skandináv modellje, Katasztrófavédelem, XLV. Évfolyam 3. szám, (8.- 9. oldal) hu ISSN-1586-2305.
 14. Varga Imre: A súlyos ipari balesetek elleni védekezés operatív rendszeréről, Kard és Toll, Válogatás a hadtudomány doktoranduszainak tanulmányaiból, 2003/1 szám, (142.-148. oldal), ISBN: 963 7037 51 9.
 15. Varga Imre: A SEVESO II. EU Irányelv magyarországi bevezetésének tapasztalatai, Fiatal kutatók írják, ZMNE Műszaki Doktori Iskola, Internetes honlap, 2003. (<http://www.zmne.hu/tanszekek/vegyl/forum.htm>)
 16. Varga Imre: A Seveso II. EU Irányelv hazai bevezetéséhez kapcsolódó feladatok időarányos végrehajtása, Jogharmonizáció, Belső szabályozás, Intézményfejlesztés, Felkészítés, „Katasztrófavédelem 2002.” IV. fejezet. 35-64. oldal, BM OKF kiadvány (évkönyv), 2003.
 17. Ltc. Imre Varga: Task of introducing the SEVESO II Directive in Hungary, Disaster Management 2002. Chapter III. (17-22. p.), Edited by NDGDM, (Yearbook)
 18. Varga Imre: Seveso irányelvek, MA&HOLNAP, 2003. III. évfolyam 4. szám, (31. oldal), ISSN-1587-0375.
 19. Varga Imre: Finisben a Seveso II. hazai bevezetése, MA&HOLNAP, 2003. III. évfolyam 5. szám, (17.-18. oldal), ISSN-1587-0375.
 20. Varga Imre: A katasztrófák nem ismernek határokat, Katasztrófavédelem, XLV. Évfolyam 10. szám, (7.- 9. oldal) HU ISSN-1586-2305.
 21. Varga Imre: A SEVESO II: irányelvhez kapcsolódó külső védelmi tervezés, Katasztrófavédelem, XLV. Évfolyam 12. szám, (6.-7. oldal) hu ISSN-1586-2305.
 22. Varga Imre: Gondolatok a törzsvezetési gyakorlatokról, Polgári Védelmi Híradó, 2003. 3. szám, (20.-21.)
 23. Varga Imre: A veszélyes anyagok okozta súlyos balesetek elleni védekezésről, Kard és Toll, Válogatás a hadtudomány doktoranduszainak tanulmányaiból, 2003/2 szám, (113.-118. oldal), ISBN: 963 7037 51 9
 24. Bukovics István – Varga Imre: A Seveso II. Irányelvhez kapcsolódó településrendezés EU gyakorlata és hazai megvalósulásának fő irányai, Fiatal kutatók írják, ZMNE Műszaki Doktori Iskola, Internetes honlap, 2003. (<http://www.zmne.hu/tanszekek/vegyl/forum.htm>)
 25. „Mi a teendő vegyi baleset esetén?”, Segédlet a súlyos ipari balesetek elleni védekezés lakossági tájékoztató kiadvány elkészítéséhez, BM OKF kiadvány, 2003. társszerző.
 26. Körmendy Norbert -Varga Imre: A polgári védelem feladatrendszerének áttekintése, Kard és Toll, Válogatás a hadtudomány doktoranduszainak tanulmányaiból, 2004/1 szám, (105.-112. oldal) ISBN: 963 7037 51 9
 27. Hoffmann Imre – Varga Imre: A BM OKF kiemelt stratégiai célja a megelőzés, Belügyi Szemle, 2004/7.-8. szám, 99.-111. oldal, ISSN 1218-8956.
 28. . Imre Varga, László Halasz: Task of introducing the Seveso II. Directive in Hungary, AARMS, (289.-294 p).
 29. Imre Varga: Die Erfahrungen der Einführung der Seveso II. Regulation, Die Aschaffener Freiwillige Feuerwehr Zeitung, megjelenés alatt.

Szakmai-tudományos életrajz

Személyes adatok:

Név: Varga Imre

Anyja neve: Csukai Edit

Születési hely, idő: Mór, 1957

Lakcím: 1101 Budapest Hungária krt. 5-7

Telefon: 469-4200

E-mail: imre.varga@katved.hu

Tanulmányok:

1986 -1989 Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, Műszaki Szak

1976 - 1980 Kossuth Lajos Katonai Főiskola, Magasépítő Üzemmérnöki Szak

Eddigi beosztások:

- 2001-* BM OKF - kiemelt főreferens
- 2000-2001.* BM OKF - kiemelt főelőadó
- 1998-1999.* BM PVOP - tervezési osztályvezető
- 1997-1998.* BM PVOP - kiemelt főelőadó
- 1993-1996.* BM TPVOP Polgári Védelmi Főigazgatóság – főelőadó
- 1989-1993.* MH Műszaki -Technikai Ellátó Központ, TÖF (pk.h.)
- 1985-1989.* Zrínyi Miklós Katonai Akadémia (1 év „K” tanfolyam)
- 1983-1985.* 4. Katonai Főépítés- vezetőség - építésvezető-helyettes
- 1982-1983.* 2. Katonai Főépítés- vezetőség - építésvezető-helyettes
- 1980-1982.* 2. Katonai Főépítés- vezetőség - művezető

Nyelvtudás:

- 1987.* Orosz közép „C”
- 1993.* Német közép „C”
- 1997.* Angol alap „C”
- 1998.* Angol közép „A”

Tudományos tagság:

2000. Magyar Hadtudományi Társaság, Polgári Védelmi
szakosztály, titkár

2004. Magyar Rendészettudományi Társaság

Budapest, 2004. december 10

Varga Imre mk. pv. alezredes